

KÖSZÖNTŐ

Pálincás József

a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
elnokseg@titkarsag.mta.hu

Közel három nemzedék életének tanújaként, megtapasztalójaként, tudósaként Kosáry Domokos idén százesztendő.

Tisztelt Professzor Asszonyok és Urak!

Tisztelt emlékező és ünneplő család és tudós közösség!

Idén százesztendő az Akadémia egykori elnöke, Teleki titkos diplomatája és a magyar történelem kiváló tudósa, aki egyszerre volt kutatója és résztvevője a Kárpátok medencéjében harminchárom nemzedékig visszavezetett magyar történelemnek.

A száz évből kilencvenégyet tölthetett köztünk és a minket megelőzőekkel. Hat éve már nélküle, de szellemi örökségében ünnepljük születésének évfordulóját.

„Mindig arra gondoltam, hogy az ilyen elkényeztetett úri gyerekek a nehéz próbákat nehezen állják ki. Végül kiderült, hogy egész jól kiállják” – mondta egy interjúban, éppen tíz évvel ezelőtt.

Mi már azt is tudjuk, az ilyen „úri gyerekek” nemcsak a nehéz próbákat, de a gyorsan múló és változó időket is kiállják. Kosáry Domokos egy sűrű, nehéz században a műveltség hősiességével maradt meg magyar és európai polgárnak.

Nem lehetett könnyű. Nem lehetett könnyű egy lenyűgöző tudományos pályáivben – amely 1949-től, a Történettudományi

Intézet éléről 1996-ig, az Akadémiai elnökségig épült – megélni a némaság, a féltettség óriási szakadékát. De Kosáry megtanított legalább két nemzedéket arra, hogyan lehet megőrizni az emberi, szellemi méltóságot és kiválóságot.

Pályája arra mutat példát, hogy a tehetség bosszú és harag nélkül is beteljesítheti küldetését. Nem szabad különccé válni, mondta ő, és így maradt egy ezredfordulót átlépő század valódi résztvevője.

Vallotta és élte az európai, civilizált morális magatartást. A nézetek és rendszerek ijesztő végletességében mindvégig a harmónia és az egyensúly embere maradt. Válaszolt a kor hívásaira, de nem a kor, hanem a minőség és a kiválóság elvárásai szerint. Megmaradt tudósnak, kultúrembernek. Annak, akit egy elnyomó rend oktalansága és hozzá nem értése jobban zavart, mint tulajdon meghurcoltása. Annak, aki tudósként és akadémiai elnökként is történelmi perspektívából törekedett a jelen megértésére és a jövő megteremtésére.

Kosáry Domokos, a forradalmár és a rab, a diplomata és a tudós, a tanú és az alkotó minden törekvésében, tettében, munkájában mély emberi bölcsesség, megingathatatlan nemzeti elköteleződés és mindig megújuló európai szellemiség mutatkozik. Kivételes arányérzék annak felismerésére, hogy mit le-

het, mit érdemes és mit szükséges megtenni. A családi nevelés és a tudós tehetség biztonsága és emberi tartása érlelte őt a magyar tudomány korszakos alakjává, egy század magyar formálójává.

Az egyensúly embere volt, de az egyensúlyra törekvés nemegyszer határozottabb és keményebb döntéseket kíván, mint a harc. Kosáry Domokos ezt ismerte fel akadémiai elnökként, egy tudós közösség irányítójaként is. Személye hitelességet, biztonságot és kultúrát jelentett a rendszerváltás Akadémiájának, amelyet a viharos tengerről – ahogy ő fogalmazott – a csendes kikötőbe vontatott. Megtagadta, hogy az Akadémia politikai fórum legyen, ellenállt a politikai felelősségre vonások követelésének, és ezzel hozzájárult a tudomány törvényei által vezérelt akadémiai közgondolkodás általánossá válásához.

Ez a kikötő persze az Akadémia számára nem megállást, hanem az egyensúlyba kerülés időszakát és az új lehetőségek megnyílását hozta. Az új indulás és a megújulás esélyét.

Számomra különösen jól esik tudni és elmondani, hogy ezekkel a lehetőségekkel a Magyar Tudományos Akadémia élni tudott és tud, hogy saját jövője alakításában, eredményeiben Kosáry Domokos cselekvő ereje máig hat.

Ő az emlékezés és emlékeztetés más minőségét képviselte mind tudományos mun-

káiban, mind tudománydiplomáciai, tudományirányítói szerepében. Birta az el nem törölt múlt megértésének és az ezen nyugvó jelen alakításának taníthatatlan bölcsességét. Ez hatotta át írásait, szavait, vállalásait és döntéseit. Kiegyensúlyozott maradt egy egyensúlyérzék nélküli korban.

Nem lehetett könnyű. Nem lehetett könnyű egy nehéz század boldog történésszévé, akadémiai elnökévé, tudományformálójává válni. De az idén száz éve született Kosáry Domokosnak sikerült.

Míntha csak a kétszáz éve született akadémiai elnök-előd, Eötvös József kívánsága teljesült volna Kosáry Domokos életében:

„A sima utak, melyeken kevés fáradsággal messze juthatunk, s azon javak, melyek után az emberek többsége vágyik, legyenek másoké. Nekem, ó Mindenható! adj rögs ösvényt, de szép kilátással, mely mindég felfelé vezet, s melyen azon meggyőződéssel haladhatok, hogy eltévedni nem fogok.”

Az el nem tévedés egyik legkiválóbb magyar tudósát, akadémiai elnökét, nemzedékek tanúját és alakítóját, Kosáry Domokost köszöntöm ma, születésének százéves évfordulója alkalmából.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Kulcsszavak: *Kosáry Domokos, Magyar Tudományos Akadémia*